

ערב רב

אפי וייס | ביקורת | 07/10/2012

לפרק את זידאן

באופן פרדוקסלי, הסרט "זידאן-פורטרט של המאה ה-21" נדרש לטכנולוגיה המתקדמת ביותר כדי להתקרב, לבודד ולפורר את הדימוי, ולייצר חוויה ראשונית שעל גבול הפרימיטיביות.

ציוץ אהבתי שתף/שתפי 34

זידאן-פורטרט של המאה ה-21

נ י"אז ב-2006, כש"זידאן-פורטרט של המאה ה-21" הופק, תשומת לב רבה הופנתה להעזה הטכנולוגית, כפי שמעידים גם התקצירים המתפעלים הפזורים ברחבי הרשת: "צולם ב-17 מצלמות HD שהושאלו מהצבא האמריקאי!!" וצירוף האיקונות זינאדין זידאן+גורדון/פרנו+מצלמות HD שידר משהו שאיים להיות יותר נוצץ מפרסומת של נייקי על מסך פלזמה ענק שרק יצא מהניילונים.

לציית את "זידאן" ב-2006 אלא שש שנים מאוחר יותר, אבל אני חושבת שהאימפקט שלו לא השתנה. לא כי הטכנולוגיה, שהפכה היום למובנת מאליה, שרדה את מבחן הזמן, אלא פשוט כי הנחת היסוד הספקטולרית (זו הייתה ההנחה שלי, לפחות) הייתה שגויה מעיקרה. הטורדה־פורס הטכנולוגי של גורדון ופרנו הוא לגמרי לא העניין. הוא הרבה יותר מזה. באופן פרדוקסלי הם נדרשים לטכנולוגיה המתקדמת ביותר, בשעתו, כדי לייצר חוויה ראשונית, שעל גבול הפרימיטיבי - במובנו העמוק והעל־זמני.

זידאן-פורטרט של המאה ה-21

בתום הצפיה בסרט (בקולנוע, לא מומלץ לצפות בתנאים ביתיים!), ניגשתי כמובן לאינטרנט לבדוק מה אמרו המומחים. למרבה הפלא ויחד עם זאת באופן צפוי בהחלט, רוב הביקורות שמצאתי על "זידאן" הופיעו באתרי ספורט. אבל זידאן הוא בכלל לא סרט על כדורגל. אם חייבים להדביק לו ז'אנר הייתי אומרת שהוא יותר קרוב לסרט־טבע. ואכן גם בסרטי טבע אנחנו רואים לעתים קרובות את חוד החנית הטכנולוגי נרתם כדי לתעד התרחשות מינימלית, מיניאטורית לפעמים, משק כנפיים, הנד עפעף. ב"זידאן" המצלמות נצמדות לאובייקט המחקר שלהן בדבקות של אורניתולוג.

17 מצלמות HD עוקבות אחרי זידאן ורק אחרי זידאן, בזמן אמת, על פני 90 דקות של משחק (כמעט, אם לדייק)¹. לפיכך, למרות שיש

עריכה בין המצלמות, היא דומה יותר לניתוב תמונה מאשר לעריכה, זוהי עריכה שבניגוד לקונבנציה לא משרתת בו־זמניות וגם לא מדלגת בזמן. ההגיון שלה הוא של עקיבה יותר משל עריכה. הדימוי נמסר כמו מקל שליחים ממצלמה למצלמה, במטרה שלא לאבד עמו מגע. כאילו המסתורין שלו, התמצית שלו, יכולים להתגלות רק מתוך דבקות מוחלטת, שלא מאבדת טיפה, מתוך התבוננות עיקשת. ההיצמדות אל האובייקט האחד, למרות המימד הכפייתי שבה יש בה גם פוטנציאל משחרר. כמו שבהייה ממושכת משחררת אותנו מעול הקריאה, הפענוח של מושא המבט. קשה לשים את האצבע על הרגע בו זה קורה, כשאנו חוצים את הדימוי ומאבדים אותו.

המצלמות לא מרפות מזידאן גם כשהפוקוס בורח או כשהוא מוסתר כך שלא נותר ממנו כי אם חרטום של נעל, מונכרום לבן בוהק או עיסת פיקסלים רוחשת. מופעלת כאן טכניקה של פירוק שכמו מבקשת להשתחרר מעולו של הדימוי, לחדור בעדו, כדי להגיע אל מרכיביו האלמנטריים - אל החומר שממנו הוא נבנה. ההתעקשות הזאת אומרת לנו: הדימוי הוא הכל, הוא אפילו מה שמעבר לדימוי. צריך להתקרב, לבודד, לפורר, להגיע אל מעבר לדימוי בדיוק כדי ליצור אותו כשלם. לא כצורה, אלא כישות.

זידאן-פורטרט של המאה ה-21

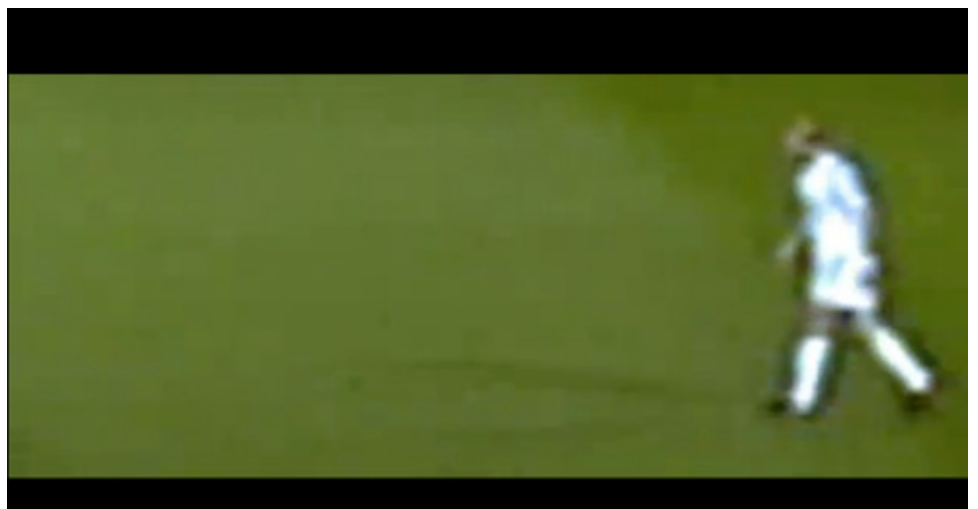
זר ייצם הסיפור - או האנטי-סיפור - שמספר לנו כבר הפתיח של הסיפור שבו מתרחש באופן כמעט דידקטי המעבר בין תמונת שידור כדורגל ממוצעת לפיקסליזציה מוחלטת, מופשטת, של מרכיביה המולקולריים, ומשם חזרה לדימוי. אם נדובב אותו הרי שהפתיח הזה אומר - הדימוי הוא דימוי, יש לו סוף, יש לו שורש, אבל אחרי שפירקנו אותו והרכבנו מחדש האם אנחנו רואים אותו אחרת?

כמו שדגלאס גורדון מעיד על עצמו, הוא לא איקונוקלאסט, הוא למעשה הרבה יותר קלאסי מאיקונוקלאסטי. כפי שגם מצביע שם העבודה שממקם אותה ברצף של מסורת - הפורטרט. ואכן כדי להכין את הצלמים, צלמי קולנוע מהשורה הראשונה, גורדון ופראנו לקחו אותם לסיור בפראדו בערב המשחק. הצילום שהם נדרשו לבצע הוא לא צילום עצמאי, בכל מקרה אין אפשרות לחשוב, לעבד, למסגר (to frame), זהו צילום בשירות המבט. צילום לוכד, לומד (מלשון etude). הוא מתבונן בנושא, והוא מתבונן לתוכו, וכמו שכל צייר "אמיתי" יוכל להעיד, ההתבוננות בפרטים כרוכה לא אחת באיבוד המכלול והיא מורכבת מתנועת הלך חזור בלתי פוסקת בין משיכת המכחול הבודדת (להלן, הפיקסל) לבין הבד כולו.

17 המצלמות שעוקבות אחרי זידאן עוקבות רק אחריו. הן לא מעוניינות במגרש, בקהל, במשחק הכדורגל. הן נמנעות ככל האפשר מכל אלה. זה מהלך מזכיר קצת עבודות קודמות של גורדון, מהלך שבבסיסו התנגדות למכלול (כמו ההאטה הקיצונית במקרה של "פסיכו"), איון הסיטואציה (=ביטול הסיפור) במקרה הזה משחק הכדורגל, על ידי בידוד. ניטרול העלילה גם הוא אמצעי שמשחרר את הדימוי. הוא נפטר מהסחת הדעת הנרטיבית, כדי לחדור אל הדבר, אל הממשי, חסר ה"סיפור" - הסיפור שיש לו רצף, עבר ועתיד, סיבה ומסובב - אל זה שהוא תמיד הווה.

לאורך הסרט, פזורים פה ושם משפטים המופיעים על המסך ככתוביות תרגום, לכאורה ציטוטים של זידאן, שבאופן מוזר, כנראה

בר' העדר הקול (כלומר, הם תרגום חסר מקור), נותנים רושם של "האנשה" יותר מאשר של ציטוט אותנטי. אחד מהם, החוזר פעמיים, אומר: "המשחק הוא חוויה בזמן אמת". וזה גם מה שעושה העבודה כשהיא משתמשת בתחבולת ביטול-העלילה. היא יוצרת הווה מתמשך - זהו ההווה המתמשך של הפיזיות עצמה. זהו ההווה שממנו עשויה החוויה. ומי הוא שתודעתו שוכנת בהווה התמידי? בקוטב אחד נמצא את אלהים ובשני את החיה. היופי הוא שזידאן, הוא אולי אליל, אבל הטרינסנדנציה שמתרחשת לנגד עינינו היא דווקא מהסוג החייתי.

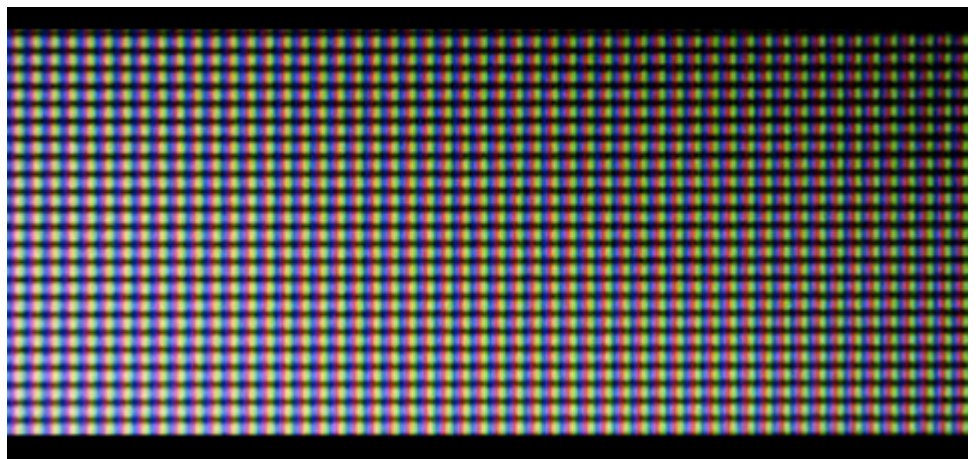

זידאן-פורטרט של המאה ה-21

באין משחק, באין עלילה, אנחנו נשארים עם הגוף החי, הפועל, המגיב. אנחנו מלווים את הגוף הזה, דמות אנושית ללא אישיות. הסאונד הלא-ימאן - נדמה שריפדו את המגרש או לפחות את כל איבריו של זידאן במיקרופונים - מקרב אותנו אליו בצורה חסרת-תקדים: אנחנו שומעים כל נשימה, מתיחת גרב, מעבר כף-יד על הקרקפת המגולחת². ומה עושה אותו גוף פועל? הוא עושה את הדבר שהוא אמור לעשות, כאילו מתוקף איזה חוק טבע. הוא לא חושב, הוא לא מתלבט והוא גם לא אתר של רגשות. האם אריה שצד את טרפו בהצלחה שמח בהצלחתו? האם הוא נעצב אל ליבו כשזה חומק ממנו?

זידן נשאר מאופק, מרוכז, זהו ריכוז אבסולוטי, הישרדותי. אקוֹסטנציאליסטי. זהו **קיום ללא עודפות**. אין בו מקום לחיי־נפש, להרהור של יותר מהרף־עין, יש מצב ובו צריך לפעול, יש לחסוך באנרגיה ולארוב לרגע המתאים. עת לתקוף ועת לסגת. הוא לא נותן הופעה, הוא לא מבטא את עצמו. מלבד הספק־ציטוטים המופיעים פה ושם בסרט ככתוביות ללא קול ולכן גם ללא מקור אותנטי, זידאן לא מדבר. הוא אמנם מתקשר, והוא עושה זאת למופת, אבל הוא לא נזקק למילים. הוא שומר על קשר עין תמידי עם הכדור, לעמיתיו הוא מסמן בתנועות יד, לפעמים בתנועת ראש, וברגעים נדירים הוא מפריח קריאה, ראשונית, א־שפתית "הא, הא". זוהי קריאה אינפורמטיבית, שהגוון האמוציונלי שלה הוא מינימלי, היא בעלת תפקיד תקשורתי נטו. זו לא "התבטאות".

מתוך ניקוי כל המרכיבים הסיפוריים־קונטקסטואלים, מתוך ההצמדות העיקשת לפרט אחד של המין האנושי, פרט שאמנם נבחר בקפידה - זכר אלפא בשלהי תהילתו - בוקע סיפור אחר, סיפור ללא עלילה, סיפור טרום־מילולי בעל טעם מריר־רומנטי, נופך של מחזה אבסורד. הגיבור בסיפור נידון לחיות ולפעול בעולם מתוך גבולות גופו, הבחירה שלו מוכתבת ע"י כישוריו וכושרו, הוא יכול לעשות רק את מה שהוא יכול, וזה מעט מאד (מדהים לראות כמה מעט זידאן זז, מה ספורות הפעמים בהן הוא נוגע בכדור).

זידאן-פורטרט של המאה ה-21

הרעים המעטים בעבודה בהם אנחנו לא רואים רק את זידאן הם אלו שאנחנו רואים בהם את היציע - את הצופים במחזה, שזידאן מתעלם מהם התעלמות מוחלטת, וצילומי-העל מגובה רב שמגמדים אותו ואת עולמו ומפקיעים ממנו (האדם) את אונו. באחד מאותם ספק ציטוטים מאשר גיבורהאבסורד את ההרגשה הזאת: לפעמים אתה עולה למגרש ונדמה לך שהתסריט נכתב מראש. מידי פעם זידאן מעיף מבט כלפי שמיים ובשוט הבא אנחנו רואים את מה שמתקבל בעינינו כמושא מבטו: אלה שמי האיצטדיון, שחורים וריקים, רק זרקורי ענק שמאירים לא את סביבתם אלא את שמתחתם, מפנים את המבט חזרה אל המגרש כאומרים: אין לך מה לחפש אצלנו.

עם כל הערכתי ל"זידאן, פורטרט של המאה ה-21", שכוללת כמה הסתייגויות ותמיהות זניחות לעניינינו, הרי שהקושי שלי הוא עם הכותרת, וליתר דיוק עם החלק השני שלה: "פורטרט של המאה ה-21". בצרפתית וגם בעברית עוד אפשר לתהות - האם המאה ה-21 היא הנושא של הפורטרט או שמא זהו פורטרט באמצעים של המאה ה-21? אבל הכותרת באנגלית מבטלת את דו המשמעות, ושוב אנחנו נשארים עם הכלים, עם הטכנולוגיה. וגם אם נקבל, באכזבה גלויה, את המשפט כפשוטו, הרי שקצת קשה להאמין שב-2006 אפשר כבר לסכם את המאה ה-21, אם רעיונית ואם טכנולוגית. מה גם שהגיבור, זידאן, המצטייר לנגד עינינו הוא האדם המודרני פראקסלנס, הנידון למוות מיום הולדתו, המנסה בהרואיות עיקשת לפעול בעולם מנוכר ואבסורדי, לעשות את מה שהטבע או הגורל מאפשר לו לעשות, להפוך את השרירותי לשלו. ואולי הדבר היחיד שממקם את העבודה דווקא במאה ה-21 הוא אכן ההקבלה לסרט טבע, שמתחקה אחר פרט מפואר מתוך זן שימי הזהר שלו כבר מאחוריו, חיה נכחדת.

הערות:

1 ל שלדעתי אין לכך כל חשיבות, אציין עבור המתעניינים שמדובר במשחק של ריאל מדריד מול וילה ו יאל שנערך ב-23 באפריל 2005, זידאן הורחק בדקות האחרונות בעקבות קטטה.

2 כובד משקלו של הסאונד, גם זה הסינכרוני הנוכח-בכל וגם המוסיקה הקסומה-מלנכולית של Mogwai, מצדיק התייחסות נרחבת יותר, אבל משיקולי מיקוד אסתפק באיזכור זה.

אפי וייס דאגלס גורדון זידאן-פורטרט של המאה ה-21

ציוץ אהבתי שתף/שתפי 34

0 תגובות מיון לפי הישנות ביותר

הוסף/הוסיפי תגובה...

Facebook Comments Plugin

4 תגובות על לפרק את זידאן

תודה על המאמר, מרגש לקרוא.

אילנה בר | 10 אוקטובר 2012, 2:48 | הגב

העבודה על זידאן מוקרנת עכשיו במוזאון תל אביב באולם נפרד, על שני מסכי ענק. לי יש הסתיגיות מהעבודה הזו והדרך שבה היא הוצגה. שני מסכים עם משחק כדורגל, אני נותרת פסיבית ממול כמו אצלי בסלון. הקסם של השוטטות בין המסכים הגדולים שמתקיים בחלל הגדול של המוזאון, לא קורה כאן. ההקבלה לסרט טבע, זידאן, פרט מפואר מתוך זן שימי הזהר שלו כבר מאחוריו, חיה נכחדת, היא מענינת, למרות שאני לא בטוחה שמדובר בזן נכחד, יש לו ממשיכים, והתופעה של מגרשי הכדורגל היא מאד דומיננטית. מבחינתי ממש מכה, במיוחד כשהיא קוראת אצלי בסלון.

חנה ראוכר | 31 ינואר 2013, 12:44 | הגב

ז, אני באמת לא יודעת איך העבודה מוצגת במוזיאון ת"א ומה יש בשני המסכים.
אני ראיתי אותה באולם קולנוע, בתנאים אופטימליים, 90 דקות שלמות. אני מנחשת,
אם כי לא יודעת כמובן, שלו הייתי רואה אותה כאינסטליישן במוזיאון לא הייתי
מחזיקה מעמד יותר מדקות ספורות... הפרשנות שלי היא שלי בלבד (עד כמה שידוע
לי). והיא בעיקר נסיון שלי לענות לעצמי על השאלה למה ולמה ככה.

אפי | 31 ינואר 2013, 19:51 | הגב

[...] "זידאן: דיוקן למאה ה-21" צולמה באמצעות 17 מצלמות HD במהלך משחק
כדורגל [...]

שישה חללים וקעקוע | ערב רב Erev Rav | 9 פברואר

2013, 15:37 | הגב

כתיבת תגובה

האימייל לא יוצג באתר. שדות החובה מסומנים *

התגובה שלך

שם *

אימייל *

אתר

להגיב

